

Op de grens van leven en dood

Is het met de dood afgelopen of is er toch nog een vervolg? Het is een vraag van alle tijden en niemand kan onberoerd zijn bij het overlijden van een geliefde.

In het boek *Eindeloos bewustzijn* bespreekt de arts Pim van Lommel systematisch en uitgebreid het verschijnsel van bijna-dood ervaringen. Onderzoek hiernaar bestaat al ruim dertig jaar, toch is dit de eerste wetenschappelijke Nederlandse inleiding in dit onderwerp.

Pim van Lommel maakte in 1969 tijdens zijn opleiding tot cardioloog voor het eerst kennis met bijzondere ervaringen die mensen kunnen hebben op de grens van leven en dood. Het ging om een patiënt die met succes was gereanimeerd. Iedereen was tevreden, behalve de patiënt. Emotioneel verweet hij de artsen dat zij hem weggehaald hadden uit een prachtig landschap met betoverende kleuren en schitterende muziek. Een op dat moment verwarrende ervaring, maar jarenlang bleef het erbij.

Naar aanleiding van een boek over bijna-dood ervaringen (BDE's) besloot Van Lommel in 1986 zelf onderzoek te doen. De eenvoudige vraag die hij aan patiënten stelde was: kunt u zich iets herinneren van de periode van uw hartstilstand en reanimatie. Tot zijn niet geringe verbazing kwam in ruim 20 % van de gevallen een positief antwoord.

Dit leidde ertoe dat Van Lommel begon aan een zogenaamd prospectief onderzoek dat uiteindelijk 8 jaar zou duren. De resultaten van dat onderzoek waren, dat er geen verband is tussen het hebben van een bijna-dood ervaring en de duur van de hartstilstand, medicatie, voorkennis van BDE, godsdienst en opleiding. Ook na 8 jaar konden patiënten met een BDE precies vertellen wat ze ervaren hadden.

de uittredingservaring

Bijna-dood ervaringen hebben verschillende elementen. Soms zijn BDE's beperkt tot het besef dood te zijn, het ervaren van vrede en het zien van een landschap. Een BDE maakt grotere indruk als de patiënt overleden familieleden ziet, een wezen van licht ontmoet en een gedetailleerde terugblik krijgt op zijn leven.

Voor de wetenschappelijke interpretatie van de BDE is de *uittredingservaring* van groot belang. De Amerikaanse arts Michael Sabom is de eerste auteur die zich systematisch met dit verschijnsel heeft beziggehouden. Tijdens een hartstilstand hebben sommige patiënten de ervaring dat ze uit hun lichaam treden en bijvoorbeeld vanuit een hoek van het plafond nauwkeurig kunnen waarnemen wat er met hen gebeurt. Achteraf kunnen ze heel precies beschrijven wat er tijdens de reanimatie gebeurd is: de apparatuur die gebruikt is, wat men tegen elkaar zei, enz. Soms is deze beschrijving zo specifiek, dat de betrokkene dit onmogelijk op een andere manier had kunnen weten.

In Van Lommels eigen onderzoek was er ook zo'n sterk geval. Na een coma van een week komt een hartpatiënt bij. Er komt een verpleger binnen en hij zegt: 'o, die broeder die weet waar mijn kunstgebit is'. De verpleger is zeer verbaasd. Dan zegt de patiënt: 'Ja, jij was erbij toen ik het ziekenhuis in kwam en jij hebt het gebit uit mijn mond gehaald en op een karretje gelegd, er stonden allemaal flessen op en er zat zo'n uitschuiflaatje onder en daar heb je mijn tanden op gelegd'. Tijdens de reanimatie kon de patiënt echter niets gezien hebben. Hoe kan iemand zulke waarnemingen doen als zijn ogen gesloten zijn en zijn hart stagneert?

geen hallucinatie

Dat het bij BDE's niet om hallucinatie, maar om waarneming gaat blijkt ook uit de *ontmoetingen* die men heeft in een rijk van licht met overleden personen. Van Lommel vertelt over een jongen van 5 jaar die door een ontsteking in de hersenen in coma raakte. Tijdens zijn BDE ziet hij een meisje van ongeveer 10 jaar oud. Ze zegt: 'ik ben je zus. Ik ben een maand na mijn geboorte gestorven. Mijn ouders noemden me Rietje'. De jongen

komt bij en vertelt aan zijn ouders dat hij zijn overleden zus heeft gezien. De ouders verlaten totaal overstuurd de ziekenkamer. Wat de jongen zegt klopt precies, maar ze hebben hem tot dan toe nooit iets verteld.

levensbeschouwelijk

Deze ervaringen roepen grote vragen op.

Het blijkt echter dat mensen met een atheïstische achtergrond zich niet zo maar laten overtuigen. Vijf jaar geleden vond in het blad Skepp een discussie plaats met Van Lommel. Soms werd Van Lommel heftig aangevallen. Zwak is echter dat men bij Skepp niet verder komt dan de betrouwbaarheid van waarnemingen tijdens een BDE in twijfel te trekken. Er is namelijk een overvloed aan getuigenissen op dit vlak en sommige zijn wetenschappelijk goed gedocumenteerd.

Van Lommel heeft een boek geschreven dat niet genegeerd kan worden in de fundamentele levensbeschouwelijke discussie.

Minder geslaagd is echter volgens mij dat hij in enkele hoofdstukken zijn wetenschappelijke discours verlaat en in een bijna esoterische taal speculeert over het bewustzijn dat zich volgens hem buiten de hersenen bevindt in de 'non-lokale ruimte'.

Jart Voortman

info: Pim van Lommel, <i>Eindeloos bewustzijn</i> , Ten Have Kampen, 2007, 24,50€
